

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

להם מגדנות, היינו קליות ואגוזים, כמו שכתבו במדרש (בראשית רבה ס, יא)².

[יז]

(כד, סא) ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האישי ויקח העבד את רבקה וילך:

מדוע אליעזר ועבדיו לא רכבו על הגמל

(כד, סא) ותרכבנה על הגמלים. לא³ זכר הכתוב באליעזר ועבדיו שרכבו על הגמלים, רק ברבקה ונערותיה, משום שאמרו בנדה דף

רבקה].

² תמצית דבריו: כיון שבתואל מת באותו הלילה, היו כולם אבנים על מותו, לכן נתן להם מגדנות לסעודת הבראה, שהמנהג לתת דברים שאין להם פה. ולכן לא אכלו עמו לבן ורבקה ואמן, אבל מכל מקום היה מותר לארס, דאבל מותר לארס תוך שבעה לשיטת הרמב"ם.

[יז]

³ [יז] תוכן דבריו, על הכתוב "ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האישי ויקח העבד את רבקה וילך", יש לדקדק, מדוע רק ברבקה כתוב שרכבה עם נערותיה על הגמל, ולא אליעזר ועבדיו.

ומבאר על פי מה שאמרו בנדה (יד, א) וז"ל: "רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה" ע"כ, והטעם מבואר ברמב"ם (תרומות ז, ו) וז"ל "רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה עד שיטבלו ויעריב שמשן, שהן בחזקת טומאה, מפני החימום. שהרכיבה על עור הגמל מוציא טיפה של שכבת זרע" עכ"ל. ולפי זה יש לומר, דכיון דאפילו קודם מתן תורה היה המוציא שכבת זרע לבטלה נקרא רע, כדכתיב להלן (לח, ח-ט) "ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אתה וקם ירע לאחיה: (ט) וירע אונן כי לא לו יהיה הנזרע ויהיה אם בא אל אשת אחיו וישחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו: (י) וירע בעיני ה' אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם אֹתוֹ" ע"כ, אם כן בודאי גם אליעזר ועבדיו נזהרו בזה, לכן לא רכבו על גבי הגמל.

[טז]

(כד, נג-נד) - (נג) ויִצְאָה הָעֶבֶד כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְקָה וּמְגִדְנֹתָ נֶתֶן לְאָחִיָּהּ וּלְאֵמָהּ: (נד) וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיְלִינּוּ וַיִּקְוִמוּ בַבֶּקֶר וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחְנֵי לְאֲדֹנָי:

מדוע נתן מגדנות ולא אכלו עמו אלא אנשיו

(כד, נג-נד) ומגדנות כו' הוא והאנשים אשר עמו. אבל אמה ואחיה ורבקה לא היו אוכלים, משום שאבליהם היו מבתואל (בראשית רבה, חיי שרה, ס, יב), ורק אירוסין מותר תוך שבעה, אבל סעודת אירוסין אסור, כפסק רמב"ם (אבל ו, ה). לכן נתן

¹ [טז] תוכן דבריו, על הא דכתיב "ויצאה העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנות נתן לאחיה ולאמה: (נד) ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ויקומו בבקר ויאמרו שלחני לאדני: יש לדקדק: א. איתא במדרש רבה (בראשית שרה ס, יא), דמגדים היינו קליות ואגוזים, והוא תימה, מה חשיבות לתת להם קליות ואגוזים. ועוד, דבתואל מחתא כתיב כלי כסף וכלי זהב עם קליות ואגוזים דהם דברים פחותים וזולים. ב. מפורש בכתוב שנתן דברי מאכל ללבן ולאמה, ומדוע לא נתן גם לבתואל. ג. מפורש שנתן דברי מאכל ללבן ואמה, ולאחר מכן כתיב שאכל והאנשים אשר עמו, והוא פלא, מדוע לבן ואמה ורבקה לא אכלו עמהם, בפרט שדוקא עליהם כתוב שנתן להם מיני מאכל.

ומבאר על פי דברי המדרש רבה (שרה ס, יב), דבתואל רצה לעכב, ומת מיד בלילה. והנה איתא בבא בתרא (טז, ב. יורה דעה שעת, ט) דיש להברות את האבל בסעודת הבראה - שהיא הסעודה הראשונה לאחר הקבורה - בדברים עגולים כביצה, שאין לה פה, היינו סדק כפולין ושאר קטניות. עוד מבואר ברמב"ם (אבל ו, ה), שאבל מותר לארס תוך שבעה, [וחולקים עליו הרבה ראשונים דאסור לארס, ושיטתם הביא הרמ"א ביורה דעה שצב, א והמחבר פוסק כהרמב"ם], מכל מקום, אפילו לרמב"ם שמתיר לארס, אסור לאבל להשתתף בסעודת אירוסין אפילו של עצמו, כמבואר בכסף משנה (שם).

ועל פי זה יתיישב היטב כל הדקדוקים, דכיון שרבקה ולבן ואמה היו אבליהם על בתואל שמת באותו הלילה, לכן לא השתתפו בסעודה שעשו לכבוד האירוסין אלא אליעזר ואנשיו בלבד. ועל פי זה מיושב מדוע נתן מגדנות, דהיינו קליות ואגוזים, שאין להם פה ומברין בהן את האבל, ולכן לא נתן לבתואל כי מת, ונתן רק ללבן ולאמה ולרבקה. [דהא דכתיב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנות היינו, שנתן לרבקה גם מגדנות, דמגדנות עולה גם על

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יתכן⁵, כי היה חושש, כיון שראתה אותו חמדה אותו, ושמה ראתה מחמת חימוד (נדה סו, א), ולכך המתין עד שתטהר, ואחר זה לקחה. אמנם זה חומרא לחוש מן הראיה לחוד. ועיין חתם סופר שו"ת יורה דעה, סימן קפד, שהאריך בזה היטב⁶.

[יט]

כד, (סז) וַיְבָאֵהָ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:

מדוע כתוב "ויאהבה". ומדוע לא הניחו לה י"ב להתכונן לנישואין כדין

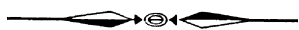
כד, (סז) ותהי לו לאשה ויאהבה. לפי מה שמבואר בילקוט

מכן או לא.

והנה ברבקה, בדואי כבר תבעוה להנשא לפני כן, וספרה ז' נקיים לפני שהביאה אברהם ליצחק, לפיכך לא המתין אברהם, ומיד "ויביאה האלה כו", אלא שיצחק חשש לחומרה שמא חמדה מחמת ראייה, לכן לחומרה המתין שלא לבועלה עד שתספור שבעה נקיים.

ובזה מיושב הכל היטב, דמיד הביאה האלה, כי אברהם ציוה שתספור שבעה נקיים והיתה מותרת ליצחק, [לכן דקדק המשך חכמה לפרש שזה רק חומרא, דאיך הביאה לביתו, והרי אסורה ביחוד, ואיך הביאה לו אברהם לפני שספרה שבעה נקיים, אלא שבודאי ספרה, והיתה מותרת, אלא שיצחק חשש], אלא שהחמיר בזה, ולכן המתין שבעה נקיים, ורק לאחר שהביאה אלה, לקחה לאשה.

⁶ תמצית דבריו: רבקה ספרה שבעה נקיים כשתבעוה להנשא, ולכן אברהם נתנה ליצחק, וביאה האלה. אלא שיצחק חשש לחומרא יתרה, ששוב חמדה כשראתה אותו, לכן המתין לקחתה עד לאחר שספרה שוב שבעה נקיים.

[יט]

⁷ [יט] המשך חכמה קיצר מאוד בעומק כוונתו. וכדי להבין תוכן דבריו, יש להקדים כמה ענינים הכרחיים:

א. כהן גדול אסור ליקח אשה שאין לה בתולים, אפילו אינה גרושה אלא אלמנה, ואפילו מוכת עץ - והיא אשה שהוכתה באותו מקום על ידי עץ

ז, א רוכבי גמלים אסורים לאכול בתרומה, שאי אפשר שלא יוציאו שיכבת זרע מחמת חמום (רמב"ם תרומות ז, ו), לכן באנשים לא נזכר רכיבה בגמל, שהשחתת זרע נקרא רע בעיני ה' קודם מתן תורה (בראשית לח, ז). ודו"ק⁴.

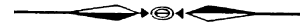
[יח]

כד, (סז) וַיְבָאֵהָ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:

מדוע מקודם הביאה האלה ואח"כ לקחה, והרי הסדר הוא להפך

כד, (סז) ויביאה יצחק האלה כו' ויקח את רבקה ותהי לו כו'.

⁴ תמצית דבריו: רכיבה על גמל יכולה להביא לידי הוצאת זרע לבטלה, מחמת חמום הרכיבה, לכן אליעזר ועבדיו לא רכבו על הגמל, אלא רבקה ונערותיה בלבד.

[יח]

⁵ [יח] תוכן דבריו, על הא דכתיב (כד, סז) "ויבאה יצחק האלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו", יש לדקדק, דהנה מקודם החתן לוקח בקידושין ובנישואין את אשתו, ולאחר מכן מביאה אל ביתו, וכאן הפך הכתוב את הסדר, דקודם כתיב ויביאה כו', ולאחר מכן ויקח כו', ולאחר מכן ותהי לו לאשה.

ומבאר, דהנה גרסינן בנדה (סו, א) "אמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה - צריכה שתשב שבעה נקיים", והטעם מבואר במחבר (יורה דעה קצב, א) וז"ל "תבעוה לינשא ונתפייסה, צריכה לישב שבעה נקיים, בין גדולה בין קטנה, ואפילו בדקה עצמה בשעת תביעה ומצאה טהורה, שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו". ע"כ. ויש לבאר, מה הדין אם תבעוה להנשא, ועוד לא ראתה את החתן, ושוב ראתה את החתן לאחר שספרה שבעה נקיים, האם יש לחוש שוב לדם חימוד, דשמא מחמת ראיית החתן חמדה. וכבר נשאל בזה החתם סופר (שו"ת יורה דעה סימן קפד) על ידי אחד הרבנים, שכתב שיש לחוש לדם חימוד, והחתם סופר מאריך בזה ומבאר שאין לחשוש לדם חימוד בזה, כי החימוד הוא התביעה להנשא, ולא ראיית החתן, לכן לא חילקו הפוסקים בין אם ראתה את החתן לאחר

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פתוח נאסרת עליו אם היה כהן, כך מפרש רבינו חננאל את דברי הש"ס בכתובות (ט, א) דאמרו "האומר פתח פתוח מצאתי - נאמן לאוסרה עליו", ופירשו שהוא בנוש אותה כהן. דיש להקשות, למה לא אמרו שטען שלא מצא דם בתולים, ומפרש רבינו חננאל, דבוגרת ומוכת עץ אין להם דמים ויש להם טענת פתח פתוח, כיון דפתח נעול, כך כתבו התוס' בכתובות (שם, ד"ה האומר)

ולאחר הקדמה זו נבוא לבאר הדקדוקים שיש בפרשה זו: א. מה כונת התורה בהא דכתיב (בראשית כד, טז) "וַיִּתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֶבָה", שלא מצאנו לשון זה במקום אחר. דביעקב כתוב (בראשית כט, יח) "וַיֵּאָהֶב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל", דבאה תורה לבאר מדוע העדיף להנשא לרחל הקטנה מלאה הגדולה, אבל מה באה תורה לבאר כאן שיצחק אהב אותה. ועוד, דהכא כתיב שאהבה רק לאחר שנשאה והיתה לו לאשה, וצריך טעם בזה. ב. מדוע כשביקשו לבן ובתואל שתשב הנערה עמהם (פסוק נה), לא הסכים אליעזר, והא מבואר בכתובות (נו, ב) דנותנים לנערה י"ב חודש להכין עצמה לנישואין, וכיון שכבר נתקדשה, כמבואר במשך חכמה פסקא יג, אם כן ראוי לנהוג כן על פי הלכה, ומדוע ביקש אליעזר שלא ימתינו, זה בא לבאר. וכדי לבאר זאת, יש להקדים, דאיתא בילקוט (ילקוט שמעוני, חיי שרה, קט), ובכל בו (סימן קח) הלכות כיסוי הדם, שכשנפלה רבקה מן הגמל, נשרו בתוליה, ולא מצא לה דם בתולים. והנה אמרו בסנהדרין (כב, א) דאין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי, וכיון שנשרו בתוליה כשנפלה, לא יצחק עשאה כלי, וכתיב (משלי כז, יט) "פְּמִיִם הַפְּנִיִם לַפְּנִיִם כִּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם", ואם אין האשה כורתת ברית אהבה, כמו כן אין האיש אוהב אותה כראוי, לפיכך דקדק הכתוב לכתוב "ויאהבה", ללמד שבאמת יצחק עשאה כלי, על פי שיטת רבינו חננאל הנ"ל, שאף על פי שנשרו בתוליה, מכל מקום מוכת עץ פתחה נעול, ויצחק פתח פתחה, ועשאה כלי, לכן כרתה עמו ברית, ויאהבה, כמו שהיא אהבה אותו וקרת עמו ברית, ומיושב דקדוק א'.

אלא שיש לדקדק על זה טובא, דהנה איתא בילקוט (שם) ובכל בו (שם), שה' שלח חיות לשמור על העץ עם הדם, שיראה שכאן הוא המקום שנעשית מוכת עץ ולא נבעלה לאדם. והשתא יש לדקדק, כיון שנתבאר שידע יצחק שאינה בעולה, ובתולה היא, שהיה פתחה נעול, מדוע הוצרכו העופות לשמור על דמה. וכדי לבאר ענין זה יש להאריך קצת.

דהנה יש לדקדק, מדוע באמת לא הניחו לרבקה להשאר בבית אביה י"ב חודש כמו שנותרים למאורסה י"ב חודש בין האירוסין לנישואין. אבל

וכדו' ונפלו ממנה הבתולים מחמת המכה - ואפילו בוגרת שאין לה בתולים מחמת בגרותה אסורה לכהן גדול, דאין כהן גדול מותר אלא בנערה בתולה, כדכתיב בכהן גדול (ויקרא כא, יג-יד) "יג) והוא אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה יִקַּח: (יד) אֲלֶמְנָה וּגְרוּשָׁה וְחֵלְלָה זָנָה אֵת אֵלֶּה לֹא יִקַּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמּוּי יִקַּח אִשָּׁה", וכן איתא ביבמות (נט, א), וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה יז, יג) וז"ל "מצות עשה על כהן גדול שינשא נערה בתולה, ומשתבגור תאסר עליו והוא אשה בבתוליה יקח, אשה לא קטנה, בבתוליה ולא בוגרת, הא כיצד יצאת מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באה זו נערה" עכ"ל.

ב. נערה היא לפחות בת י"ב שנה ויש לה ב' שערות (נדה מז, ב), ולאחר ששה חודשים נעשית בוגרת, כדאיתא בכתובות (לט, א), וכן מבואר ברמב"ם (אישות ב, א-ב).

ג. כהן גדול שאירס אלמנה כשהיה כהן הדיוט - שמותר באלמנה ואסור רק בגרושה - ונעשה כהן גדול שאסור באלמנה, מותר לכנוס אותה, דילפינן ביבמות (נט, א) מקרא להחיר בזה, דיש ללכת על שעת האירוסין שהיתה מותרת. אבל אם אירס בתולה קטנה ובגרה לפני הנישואין, לא יכנוס, דאף על פי שבשעת האירוסין היתה מותרת, לא התירה תורה אלא אם אירס אלמנה ונעשה כהן גדול, שגופה לא השתנה, אבל קטנה שבגרה שגופה השתנה לא התירה תורה, וילפינן לה מקרא, וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה יז, הלכה יב, והלכה יז).

ד. ויש לבאר, מה הדין אם כהן גדול קידש בתולה, ולפני שכנסה נעשית מוכת עץ, האם נחשב שהשתנה גופה כבוגרת, או דלמא מוכת עץ אין חשוב שינוי גוף, אלא מכה בלבד. ובתוס' יבמות (נט, א) כתבו, דמוכת עץ לא הוי כאישתני גופה, ומותרת לכהן גדול אם כנסה כשהיא בתולה, ולפני הנישואין נעשית מוכת עץ, וילפינן לה מאותו פסוק שמתיר לכהן הדיוט שאירס אלמנה ונעשה כהן גדול שמותרת לו, כיון שלא השתנה גופה.

ה. מבואר בכתובות (ט, א), שאדם שאירס אשה, ולאחר זמן נשאה, ובא עליה וטען שמצא שהיא דרוסת איש, נאמן לאוסרה עליו שמא זינתה בין האירוסין לנישואין, ומבואר בש"ס דהיינו דוקא אם הוא כהן, דאז יש ספק אחד, שמא נבעלה לאחר שנתאסרה, ובעולה אסורה לכהן אפילו נאנסה, אבל נשאה ישראל אינו אוסרה עליו, כיון דיש שתי ספקות, שמא נאנסה, ושמא היה זה לפני האירוסין, וכן מבואר להלכה באבן העזר (ו, יד).

ו. אם אירס אשה, ולאחר זמן נשאה, ובא עליה ולא מצא לה דמים, אבל פתחה היה נעול, אפילו היה כהן כשרה עליו, כיון שיש לתלות שהיא מוכת עץ, או שהיא בוגרת דאין להם דמים. אבל מכל מקום, אם טען שמצא פתח

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

רבה (סד, ג) שמפני זה לא היה רשאי לצאת מארץ ישראל. לכן נראה מהגמרא יבמות דף סא, ב דרבקה נערה הואי, ואם המתנינו עשור כו' הלא אין בין נערות לבגרות רק ששה חדשים לבד (כתובות לט, א), ואם הואי בעת נישואין בוגרת, היה אסור בה, לכן אמר (כד, נו) אל תאחרו אותי כו', אבל מוכת עץ בעת נישואין

והיה יצחק חושד לאליעזר שבא עליה, וספר לו הענין כלו, שנאמר (שם כד, טו) ויספר העבד ליצחק והביאו אל המקום שנפלה, והראה לו דם הבתולים, כי באתה חיה אחת ושמרה אותו שלא לקוהו כלבים ושאר חיות השדה, ואית דאמרי אריה היה שבא ושמר אותו, ולכן זכתה כל חיה הנאכלת לכסות דמה, ועוף נמי זכה לפי שלמד לקין לקבור הבל אחיו כמו שמפורש בתנחומא ע"כ. ולפי דברי רבינו חננאל שידע שפתחה נעול, מדוע חשדה באליעזר, היה לומר שחשדה שנעשית מוכת עץ לפני שנתאסרה. וצע"ג. והיה נראה ליישב, דהנה יש מפרשים דיעקב אבינו לא בא על לאה עד שמיעכה הבתולים, כדי שתוכל להתעבר בביאה ראשונה, ויש לומר, דגם יצחק אביו לא בא עליה עד שמיעכה הבתולים, וראה שלא יצא דם, לכן חשד בה, וכשראה העץ של הבתולים בא עליה, ומצא שפתחה נעול ויאהבה.

וכל זה אתי שפיר לפי המובא בכלבו, אבל בילקוט שמעוני מבואר שחשד בה באליעזר אחר שבא עליה דז"ל הילקוט שמעוני "ותפול מעל הגמל [כ"ד, ס"ד] לפי שראתה ברוח הקדש שעתידי לצאת ממנו עשו הרשע, נודעוזה ונעשית מוכת עץ, ויצא ממנה דם בתולים. מיד אמר הקדוש ברוך הוא לגבריאל רד ושמור את הדם שלא יסריח, ולא יהיה בו מום, בא יצחק עליה ולא מצא לה בתולים, חשדה מאליעזר, אמר לה בתולותיך היכן הן, אמרה לו כשנפלתי מן הגמל נעשיתי מוכת עץ, אמר לה שקר את מדברת, אלא אליעזר פגע בך, ונשבעה לו שלא נגע בה, הלכו ומצאו העץ צבוע דם, מיד ידע יצחק שהיא טהורה" ע"כ. לפיכך צריך עיון בדבריו. וה' יאיר עיני. ועוד יש לך לדעת, שמבואר בכלבו, שחיה שמרה על הדם של רבקה ולא עופות, והמשך חכמה כתב שהעופות שמרו. אבל הא דאיתא בילקוט שמלאך גבריאל שמר, ובכלבו מובא שחיה שמרה, יש ליישב, דגבריאל היה המלאך ששמר, אלא שעשה זאת על ידי שהביא את החיה לשמור ועוד יש להוסיף בענין, דהנה כבר נתבאר שהאומר פתח פתוח מצאתי אינה נאסרת עליו מספק ספיקא (כתובות שם), אם כן מדוע חשדה באליעזר, אלא שכבר מבואר, שדינו היה אפילו ככהן גדול, דנאסר בפתח פתוח מצאתי.]

(ילקוט שמעוני, חיי שרה, קט), ובכל בו (סימן קח) הלכות כיסוי הדם, שכשנפלה נשרו בתוליה, ורבינו חננאל בתוספות כתובות פרק קמא (ט, ד"ה האומר) פירש, דמוכת עץ פתחה נעול, אם כן, כשבא עליה, מצאה פתחה נעול, לכן ויאהבה. וכפי הנראה יצחק היה ככהן גדול שהיה בגדר קודש הקדשים, לכן אמרו במדרש

הטעם בזה, הוא על פי המבואר ביבמות (סא, ב), דרבקה היתה נערה, ואין בין נערות לבגרות אלא ששה חודשים (כתובות לט, א), ואיתא בבראשית רבה (תולדות פרשה סד סימן ג) וז"ל "גור בארץ הזאת, א"ר הושעיה, את עולה תמימה, מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת, אף את, אם יצאת חוץ לארץ נפסלת" ע"כ. וכיון שנעשה עולה תמימה, יש לומר שהיה דינו ככהן גדול, שגם הוא קודש קדשים כעולה שהיא קודש קדשים, וכהן גדול אסור בבוגרת כפי שנתבאר, לפיכך לא הניח לרבקה להיות בבית אביה יב חודש, שלא תפסל ליצחק, וכיון שלא הניחה שנה, ביקש מיד שתבוא עמו, כיון שבלאו הכי אינה יכולה להמתין, וחשש שתבגר.

ועל פי זה מיושב היטב מדוע שמרו העופות על העץ עם הדם, כיון דכהן גדול אסור לקדש מוכת עץ, ואינו מותר אלא כשנעשת מוכת עץ לאחר שנתאסרה עמו, לפיכך היה בהכרח שישמרו על העץ, כדי שידע שנעשית מוכת עץ לאחר שנתאסרה, דהרי היא כבר נתקדשה בחרן על ידי הצמידים כמבואר במשך חכמה לעיל פסקא יג.

אלא שלפי זה יש לדקדק, אם כן מדוע לא הניח לה להיות בחרן י"ב חודש, והרי בשעת קידושין נערה היתה, ונעשית בוגרת רק לאחר שנתאסרה, וכשם שמוכת עץ מותרת, תהיה גם נערה שנתבגרה לאחר אירוסין מותרת. ומתריך, דמבואר ביבמות (נט, א) דנערה שנתאסרה לכהן גדול ובגרה, אסור לכהן גדול לכנוס אותה, כיון שאישתני גופה, דלא כאלמנה שנתאסרה לכהן הדיוט ונעשה כהן גדול, אבל מוכת עץ לא אישתני גופה, כמבואר בתוס' ביבמות (נט, א)

ובזה הכל מיושב היטב, דלא הניחו לה להיות בוגרת שלא תפסל ליצחק שהיה כהן גדול, אבל מוכת עץ משתאסרה מותרת, לכן היתה מותרת לו, אבל אם היתה מוכת עץ לפני האירוסין נפסלה, לכן שמרו העופות על הדם שידע שנעשית עכשיו מוכת עץ. וכל זה מרומז במלה "ויאהבה", שידע שהיא בתולה, ופתחה נעול, והוא עשאה כלי, זה תוכן דבריו הנפלאים.

[אבל יש לדקדק בדבריו טובא, דהרי מבואר בכל בו (שם), שיצחק חשדה באליעזר, וז"ל "טעם למה זכו חיה ועוף לכסות דמן יותר מבהמות, לפי כשהפילה רבקה את עצמה מעל הגמל כשראתה יצחק, נשרו בתולותיה,

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כ]

(כה, ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנֵיו אֶל מְעַרְתְּ הַמִּכְפָּלָה אֶל
שִׂדְהָ עֶפְרָן בֶּן צַחֵר הַחֲתָנִי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מְמָרָא:

האם עשה ישמעאל תשובה

(כה, ט) ויקברו אותו יצחק וישמעאל. בבא בתרא⁹ (טז, ב)

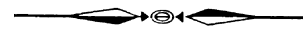
קד, א) "אבא לא מזכי ברא, דכתיב (דברים לב, לט) ואין מידי מציל, אין אברהם מציל את ישמעאל" ע"כ, והא עשה תשובה. כך הקשה בתורת חיים בסנהדרין (שם). ועוד הקשה, כיון שמצינו תנאים שקרואים בשם ישמעאל, על כורחך עשה תשובה, דאין לתת שם של רשע. אבל בתוס' ישנים יומא (לח, ב ד"ה מעשה) כתבו, דבאמת הוא מחלוקת אמוראים, דסוגיא דבבא בתרא סוברת שעשה תשובה, וסוגיא דסנהדרין סוברת שלא עשה תשובה, והא דנקראים אמוראים בשם ישמעאל, כיון שה' קראו ישמעאל, ולכן נקראים בשמו. [והגאון רבי עקיבא אייגר, ציין לכל זה, על על הסוגיא דבבא בתרא].

ועל פי זה יבואר היטב כונת המשך חכמה, דבא ליישב הסוגיות, דאין חלוקות כלל וכלל. דתרווייהו סברי שישמעאל לא עשה תשובה על עבירותיו, ומה שאמרו בבבא בתרא שעשה תשובה, אין הכונה שנעשה בעל תשובה, אלא שחזר בתשובה על חטאו המפורש בכתוב, דהיה "מצחק", דכתיב (בראשית כא, ט) וַיִּתְּרָא שָׂרָה אֶת בְּנֵי הַגֵּר הַמִּצְרַיִת אֲשֶׁר יָלְדָה לְאֶבְרָהָם מִצְחָק, וצחק זה פירש הספורנו, וז"ל "מצחק. מלעיג על המשתה שנעשה בכית אברהם, באמרו שנתעברה מאבימלך. והטעם שלא קרה זה בעת לידת יצחק, כי ישמעאל שמע כזאת אחר כך מליצני הדור. ואם באולי בעת הלידה היה מצחק לא הרגישה בו שרה שהיתה אז טרודה" עכ"ל. הנה מבואר, שחטאו של ישמעאל היה, שלא האמין שיצחק בן אברהם, ועומק החטא הוא, שהוא הבן יחיד של אברהם, וצריך לירש את הארץ, ואת כל ברכות אברהם, והוא חטא גדול מאוד, שכופר בזכות של יצחק בארץ ישראל ובכל ברכות אברהם, וחטא זה שייך נגד כל ישראל, ואין זה רק חטא פרטי של עבירות.

וחטאו היה גדול מנשוא, כי הוא בעצמו שמע את המלאך שהבטיח לשרה שיהיה לה בן, כדדרשו חז"ל (בראשית רבה מת, טז) שהיה ישמעאל עומד אצל שרה כשהמלאך הבטיח לה שיהיה לה בן, ואף על פי כן כפר, שאין זה בנה. ועל חטא זה ששייך לכל ישראל, בזה עשה תשובה, שכיון שהקדים

מותר, דלא אישתני גופה (יבמות נט, א), והוי כאירס האלמנה ונעשה כהן גדול, כמו שכתבו בתוספות (יבמות שם, ד"ה הא לא אישתני גופה). לכן היו עופות שומרים הדם, שמוכת עץ מעיקרא לא ישא (יבמות נט, א), ודו"ק⁸.

⁸ תמצית דבריו: מבואר במדרש, שכשרבקה נפלה מהגמל, נשרו בתוליה, וחשדה שאינה בתולה. אבל כשבא עליה, היה פתחה נעול, כשיטת רבינו חננאל שמוכת עץ פתחה נעול, לפיכך כתיב "ויאהבה", כי אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, והוא עשאה כלי. ויצחק שעלה למזבח כעולה, היה קודש קדשים, ודינו ככהן גדול שאסור בבוגרת - אפילו שהתבגרה לאחר האירוסין, לכן לא הניחו לה להכין עצמה י"ב חודש לנישואין, כיון שהיתה נערה, ובין נערות לבגרות ששה חודשים. ואף על פי שמוכת אסורה לכהן גדול, מכל מקום, אם נעשית מוכת עץ לאחר אירוסין מותרת לו - דלא כבוגרת - כיון שגופה לא השתנה. אלא שיצחק חשד שהיתה מוכת עץ לפני האירוסין, לכן כתוב במדרש, שהעופות שמרו על דם הבתולים במקום שנפלה, שידע שעכשיו נעשית מוכת עץ, שכבר נתאסרה לו בחרן על ידי הצמידים.

[כ]

⁹ [כ] כאן דיבר המשך חכמה ברמז גדול מאוד. וכדי להבין תוכן דבריו, יש להקדים. דהנה איתא בבבא בתרא (טז, ב) דישמעאל עשה תשובה, מדאדבריה, פירוש, מדקהדים יצחק לפניו, דכתיב (בראשית כה, ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנֵיו אֶל מְעַרְתְּ הַמִּכְפָּלָה אֶל שִׂדְהָ עֶפְרָן בֶּן צַחֵר הַחֲתָנִי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מְמָרָא, ומדהקדים יצחק לפניו, שמע מינא שעשה תשובה. ואף על פי שיש להקשות על זה, דדלמא כיבד את יצחק בדרך הנימוס, אבל מנין לומר שעשה תשובה, והרי היה בעל עבירה גדול מאוד, יש לומר, דסובר הש"ס, שאם הקדים את יצחק, מוכח שהחשיבו יותר ממנו, והלך בדרכיו של יצחק, ועשה תשובה על עבירותיו, זה לכאורה הנראה בפשט הגמרא.

אבל יש לדקדק טובא, דאם עשה ישמעאל תשובה, מדוע אמרו בסנהדרין

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אָמֵן כִּן יֹאמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ:

מדוע אמרה בת שבע "אלוקיך", ובניהו אמר "אלוקי אדני דוד"

בהפטרה (מלכים-א, א, יז) אתה נשבעת בה' אלקיך. וכן אמר
בניהו, אמן כה יאמר ה' אלקי אדוני המלך דוד (פסוק לו).
משום¹¹, שעל ידי נתן הנביא נאמר לו, ונתתי לך שם כשם
הגדולים כו' (שמואל-ב, ז, ט), פירושו במדרש (מדרש שמואל,
פרשה כו, ג) זה שאומרים אלקי דוד ובונה ירושלים. לכן
בתפלתנו מסיימים אחר וכסא דוד בונה ירושלים, משום
שהנוסחא היה אלקי דוד, והיה מעין החתימה. ועיין משאת

ומדאדבריה, שמע מינה עשה תשובה. פירוש, דהטעם, משום
דהוא היה בן הגבירה. אבל חטא של ישמעאל היה, כי מצחק היה
על המשתה, שמאבימלך נתעברה, כפירוש הספורנו (כא, ט ד"ה
מצחק), לכן תשובתו היה, שהודה שיצחק בן הגבירה מאברהם,
והיה מאמין לקול המלאך ששמע, כמו שדרשו (בראשית רבה
מח, טז) על פסוק והוא אחריו (יח, י) זה ישמעאל¹⁰.

הפטרות חיי שרה

[כא]

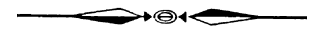
(מלכים-א א) - (יז) וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנָי אֶתְּהָ נִשְׁבַּעְתָּ בְּה' אֱלֹהֶיךָ
לְאַמְתְּךָ כִּי שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל כִּסֵּאִי: (לו) וַיַּעַן

אלוקיך, כמו כן קשה, שלאחר שאמר דוד המלך למשוח את שלמה למלך,
אמר בניהו (שם, פסוק לו) "וַיַּעַן בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אָמֵן כִּן
יֹאמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ", גם בניהו אמר לשון זה, והוא פלא.

ומבאר המשך חכמה, דהנה בשמואל-ב (פרק ז) כתוב, שדוד ביקש לבנות
את בית המקדש, ונגלה ה' לנתן הנביא, ואמר לו, שיאמר לדוד שלא יבנה
את בית המקדש, אלא בנו יבנהו, ואמר נתן הנביא לדוד בשם ה' (פסוק ט)
"וְאָהֳרָה עִמָּךְ כָּל־כָּל אֲשֶׁר תִּלְכֹת וְאֶכְרַתָּה אֶת כָּל אֲיִכֶיךָ מִפְּנֵיךָ וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם
גָדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאַרְצֵךְ" ע"כ. וצריך ביאור מהו שם גדול כו'.

ואמרו במדרש שמואל (פרשה כו, ג) וז"ל "ועשיתי לך שם גדול כשם
הגדולים וגו', מיכאן קבעו חכמים אלהי דוד ובונה ירושלים, כנגד אלהי
אברהם יצחק ויעקב, ובשבת אף על פי שאין העובר לפני התיבה מזכירו,
המפטיר בנביא מזכירו, אלהי דוד מצמיח ישועה לעמו ישראל" ע"כ. הנה
מבואר, שנתן הנביא אמר לדוד, שה' אמר שיאמרו אלוקי דוד, ובאמת כך
היה נוסח התפלה בברכת בונה ירושלים, שהיו חותמים "אלוקי דוד ובונה
ירושלים", ולכן לפני החתימה אומרים "וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה
תכין", שהוא מעין החתימה אלוקי דוד, ובשור"ת משאת בנימין (סימן נה)
מבואר שינויי הנוסח. מכל מקום, כיון שאלוקי דוד נאמר לדוד על ידי נתן
הנביא, לכן אמרה בת שבע לדוד "אלוקיך", לרמז לו, שהיא באה בשליחות
נתן הנביא, כמבואר שם בפרשה, [וכן בניהו אמר לו לשון זה מטעם זה].

את יצחק לפניו, הוכיח ישמעאל שיצחק בן אברהם, והוא בן הגבירה שרה
מאברהם, שאם לא היה מאמין שהוא בן אברהם, לא היה מקדימו בשום
פנים ואופן לפניו, וזהו חזרת התשובה של ישמעאל שאמרו בסוגיא דבבא
בתרא. אבל על חטאיו הפרטיים לא חזר בתשובה, ועל זה אמרו בסנהדרין
שאברהם אין מצילו, ובזה מיושב הכל בסייעתא דשמיא, והוא פירוש נפלא.
¹⁰ תמצית דבריו: על חטאיו הפרטיים, עבודה זרה גילוי עריות
ושפיכות דמים, לא עשה תשובה, לכן אמרו בסנהדרין שאפילו
אברכהם אין יכול להצילו מדינה של גינהום. אבל עשה תשובה
על זה ששמע מהמלאך ששרה תלד בן, והיה מצחק [כפי'
הספורנו] שיצחק אינו בן אברהם, ואינו יורש את הארץ ואת
ברכות אברהם, בזה עשה תשובה, שהודה שהוא בן אברהם.

[כא]

¹¹ [כא] תוכן דבריו, על הנאמר בהפטרה, שבאה בת שבע לדוד לבקש שבנה
שלמה ימלוך, אמרה לו: (מלכים-א א, יז) וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנָי אֶתְּהָ נִשְׁבַּעְתָּ
בְּה' אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתְּךָ כִּי שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל כִּסֵּאִי",
והלשון אלוקיך צריך ביאור, דגם בת שבע האמינה בה', ומדוע אמרה ה'

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא טז – סוף הפרשה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקיב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מדוע הזכיר אלוקי ישראל

(מלכים-א א, ל) כאשר נשבעתי לך בה' אלקי ישראל, כי שלמה
בנדך ימלוך. פירוש¹⁴, כי כמו ישראל סבא המליך בנו יהודה ונטל
מראובן, כן אנוכי אמליך שלמה הצעיר מאדוניהו, וכפירוש
התרגום על יתר שאת כו'¹⁵.

סיום פרשת חיי שרה

מטרת החיבור

¹³ תמצית דבריו: כיון שעל ידי נתן הנביא, נאמר לדוד בספר
שמואל - על פי ביאור המדרש - שיקרא על שמו אלוקי דוד, לכן
אמרה בת שבע "אלוקיך", לרמז לו, שבשליחות נתן הנביא היא
באה, וכן בנייהו. וכן היה נוסח הסיפורים בברכת ירושלים
"בא"י אלוקי דוד ובונה ירושלים".

[כב]

¹⁴ [כב] תוכן דבריו ליישב, מדוע הזכיר דוד המלך "אלוקי ישראל". ומבאר,
דכיון שנשבע להמליך את שלמה שהיה קטן מאדוניהו, לכן אמר אלוקי
ישראל, כי יעקב אבינו גם עשה כן, שהמליך את יהודה אף על פי שראובן
היה הבכור, והיה צריך ליטול המלוכה, כמו שכתוב (בראשית מט, ג-ד) "ג)
ראובן בְּכֹרִי אֶתָּה פָּחִי וְרָאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שָׂאת וְיִתֵּר עָז: (ד) פָּחַז פְּמִים אֶל
תוֹתֵר פִּי עֲלִיתָ מִשְׁכָּבִי אֶבְיָד אֲזוּ חִלְלָתָ יְצוּעֵי עֲלֶה", ותרגם אונקלוס "ג)
ראובן בכורי, את חילי וריש תוקפי, לך הוה חזי למסב תלתא חולקין,
בכירותא, כהונתא ומלכותא: (ד) על דאזלת לקביל אפך, הא כמיא, ברם לא
אהניתא חולק יתיר לא תסב, ארי סליקתא בית משכבי אבוך, בכין אחילתא
לשיוויי ברי סליקתא" עכ"ל. [פירוש: ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני,
לך היה ראוי ליטול שלושה חלקים, בכורה כהונה ומלכות, ועל שרצת
בכעסך כמים, לא נהנת ולא תיטול חלק יתר כו'].

¹⁵ תמצית דבריו: הזכיר אלוקי ישראל, לומר, שכשם שיעקב
אבינו העביר המלוכה מראובן הבכור, כך הוא מעביר המלוכה
מאדוניהו הגדול, לשלמה.

בנימין סימן נה¹², ורמזה לו, שעל ידי נתן הנביא באה אליו.
ודו"ק¹³ בכל זה.

[כב]

(מלכים-א א, ל) פִּי פֶּאֶשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְךָ בְּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פִּי
שְׁלֵמָה בְּנֶדְךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל פְּסָאֵי תַּחְתֵּי פִי כִּן אֶעֱשֶׂה
הַיּוֹם הַזֶּה:

¹² ולחיבת הקודש הנני להעתיק לשון קדשו. וז"ל שו"ת משאת בנימין
(סימן נה) "ולענין ברכת ירושלים בתפילת י"ח, כפי הנוסחא בסידורים
שלנו, שחותמין בה וכסא דוד מהרה לתוכה תכין בא"י בונה ירושלים.
דלכא, ורה נראה לאו היינו סמוך לחתימה מעין החתימה, דמה ענין כסא דוד
לבונה ירושלים. ובסידורי הספרדים מהפכין הנוסחא, וחותמין וכסא דוד
מהרה לתוכה תכין, ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, בא"י בונה
ירושלים. ולדידהו הוי שפיר סמוך לחתימה מעין החתימה, ובסדר הרמב"ם
ז"ל מדלג וכסא דוד מהרה לתוכה תכין. ומ"מ נראה דאין לשבש הנוסחא
שבסידורים שלנו, משום דענין דוד וענין בנין ירושלים הכל ענין אחד הוא,
וכן יסד הפייטן ביום הפורים. 'וארגמן ימנם לכונן עיר דוד בא"י בונה
ירושלים ירושלים. וקרא נמי הכי משמע, דכתיב בספר מלכים (א, ח, טז)
'מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל ממצרים, לא בחרתי בעיר מכל
שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם, ואבחר בדוד להיות על עמי
ישראל'. פתח קרא לא בחרתי בעיר, ומסיים ואבחר בדוד, שמע מינא, היינו
ירושלים היינו דוד, הכל אחד הוא. והטעם מבואר בספר הזוהר בפרשה
ויקהל וז"ל א"ר אבהו כתיב (שם) למן היום אשר הוצאתי את עמי בני
ישראל ממצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל ואבחר בדוד, הא קרא,
לאו רישיה סיפיה, ולאו סיפיה רישיה, דכתיב לא בחרתי בעיר - ואבחר
בדוד, מאי האי עם, האי ואבחר בירושלים מבעי ליה, אלא כד קודשא בריך
הוא אית ריעותא קמיה למבני קרתא, אסתכל בקדמיתא בההיא רישא דנהיג
עמא דקרתא, ולבתר בני קרתא ומייתי לעמא ביה, הוא ההוא דכתיב לא
בחרתי בעיר, עד דאסתכלנא בדוד למהווי רעיא על ישראל, בגין דמתא וכל
בני מתא כולהון קיימין ברעיא דנהיג לעמא, אי רעיא איהו טבא, טב ליה
טב למתא טב לעלמא, ואי רעיא איהו בישא, ווי ליה, ווי למתא, ווי לעמא,
והשתא אסתכל קודשא בריך הוא כו' עכ"ל" עכ"ל משאת בנימין.

[והטעם שאין אנו אומרים אלוקי דוד, האריכו בזה המפרשים, ואין זה